

Begrepp i kursen samhällskunskap 1b

System

Med system avses i första hand olika politiska system och deras funktion med fokus på hur makten fördelas i systemen samt hur de kan påverkas. Utöver konstitutionella system avses olika samhällssystem och deras funktion, till exempel den offentliga sektorn.

Demokratimodeller

Dessa modeller problematiserar begreppet demokrati utifrån olika perspektiv. Det kan handla om vad demokrati är, vilken roll medborgarna ska ha, hur det politiska systemet ska fungera. Demokrati kan organiseras på olika sätt utifrån hur ovanstående frågor besvaras. Inom demokratiteorin talar man ibland om till exempel den atenska och den liberala demokratimodellen. Det är även vanligt att skilja mellan den klassiska och den moderna demokratimodellen.

Välfärdsteorier

Med hjälp av välfärdsteorier betraktas välfärdsfrågor ur ett normativt perspektiv, dvs. hur välfärdsfrågor bäst kan behandlas. Utifrån en välfärdsteori formuleras olika välfärdsmodeller. Ibland skiljer man på tre grupper av välfärdsmodeller: den konservativa, den liberala och den skandinaviska.

Kollektiva mänskliga rättigheter

Traditionellt sett betraktas de mänskliga rättigheterna som individuella. Det kan dock ibland finnas skäl att se på kollektiva rättigheter och hur individuella och kollektiva rättigheter kan stå i konflikt med varandra. I de kollektiva mänskliga rättigheterna sker en förskjutning från individen till gruppen.

Kollektiva mänskliga rättigheter kan avse ursprungsbefolkningars rättigheter. I FN:s deklaration om ursprungsfolkens rättigheter från 2007 slås deras rätt till kultur, språk, anställning m.m. fast. Ursprungsbefolkningarna består idag av flera hundra miljoner människor. Förutsättningarna för att en ursprungsbefolknings mänskliga rättigheter ska kunna upprätthållas kan vara att det system som är grunden för gruppens försörjning erkänns. Det kan till exempel handla om naturresurser.

Kategorier

Kategorier kan vara indelningar som kön, sexualitet, klass, etnicitet, nationalitet, religiös tillhörighet och kulturell tillhörighet. Indelningarna skapar både gemenskap och utanförskap. De kategorier som individen tilldelas eller till viss del kan välja, skapar identitet och självbild. Kännetecken som utseende, beteende och språk underlättar för människor att sortera in varandra och sig själva i sociala kategorier och grupper. Det är kategorierna som sådana och de mekanismer som är verksamma i människans kategoriserande som studeras.

Analys i kunskapskravet

*Eleven kan **översiktligt** redogöra för och analysera olika samhällens organisation och samhällsförhållanden samt de bakomliggande idéerna. Eleven kan också **översiktligt** redogöra för de mänskliga rättigheterna. I sin analys förklarar eleven **enkla** samband och drar **enkla** slutsatser om likheter och skillnader mellan olika samhällens organisation.*

Den sista meningen om analys syftar på den analys som efterfrågas i den första meningen. Att redogöra för de mänskliga rättigheterna behöver alltså inte kopplas till analysen, utan kan ses som en mer separat del. Samma resonemang gäller även för motsvarande kunskapskrav för C och A.